

Proje İmam Hatip Okullarında Göç Kaynaklı Yönetimsel Sorunlar ve Eğitim Yöneticilerinin Çözüm Stratejileri

Muhammet Furkan Yılmaz^aİlyas Balcı^b^aDr., İstanbul MEM^bDr., Gaziantep MEM

Özet

Bu araştırmanın amacı, Gaziantep'te yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan yöneticilerin deneyimlerine dayanarak karşılaşılan sorunların belirlenmesidir. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik (olgubilim) yaklaşım doğrultusunda yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, uygunluk örnekleme yöntemiyle seçilen ve yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu imam hatip okullarında görev yapan 10 okul müdürü ve müdür yardımcısı oluşturmaktadır. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilen bireysel görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre, yabancı öğrencilere sahip imam hatip okul yöneticilerinin karşılaştığı başlıca sorunlar şu şekilde ortaya konmuştur: Velilerle yürütülen okul-aile iş birliği süreçlerinde dil yetersizliğine bağlı iletişim sorunları; kayıt ve nakil işlemleri sırasında e-Okul sisteminde yaşanan teknik ve idari zorluklar; öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkileyen Türkçe okuma-yazma yetersizlikleri; disiplin süreçlerinde şiddet ve kavga eğilimi gibi davranışsal sorunlar; sağlık raporları ve izin süreçlerinde yaşanan belirsizlikler ile devamsızlık sorunları. Elde edilen bulgular doğrultusunda, ilgili alanlarda politika ve uygulama düzeyinde iyileştirici düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı uyruklu öğrenci, göç, eğitim yönetimi

Type/ Tür:

Research / Araştırma

Received/ Geliş Tarihi:

24 Temmuz 2025

Accepted/ Kabul Tarihi:

24 Eylül 2025

Page numbers/ Sayfa no:

224-254

Citation Information /Atıf bilgisi:

Yılmaz, M.F., ve Balcı, İ. (2025). Proje imam hatip okullarında göç kaynaklı yönetimsel sorunlar ve eğitim yöneticilerinin çözüm stratejileri. *Harran Maarif Dergisi*, 10 (2), 224-254. doi: 10.22596/hej.1749913.

Sorumlu yazar: İlyas Balcı

e-posta: ilyas_balci@hotmail.com

Administrative Challenges Related to Migration in Project Imam Hatip Schools and the Strategic Responses of Educational Administrators

Abstract

The aim of this research is to identify the problems encountered in schools in Gaziantep with foreign students, based on the experiences of the administrators working there. The research was conducted within the framework of a phenomenological approach, one of the qualitative research designs. The study group consisted of 10 school principals and vice principals working in Imam Hatip schools with foreign students, selected through convenience sampling. Data were collected through individual interviews using a semi-structured interview form. According to the findings, the primary challenges encountered by administrators of Imam Hatip schools hosting foreign students include communication difficulties in school-parent collaboration processes arising from language barriers, as well as technical and administrative complications within the e-School system during enrollment and transfer procedures. In addition, administrators face issues such as insufficient Turkish literacy skills that adversely affect students' academic achievement; behavioral problems such as a tendency toward violence and conflict during disciplinary processes; and uncertainties related to health reports, leave procedures, and absenteeism management.

Key Words: Migration, foreign national students, educational administrators

Giriş

İnsanlar tarih boyunca çeşitli nedenlerle yaşadığı yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. Doğal afetler, kıtlık, salgın hastalıklar, savaşlar ve siyasi istikrarsızlık gibi nedenler, toplulukları yer değiştirmeye itmiştir. Bu kitlesel hareketlilik, sadece insanların fiziksel göçünü değil; bilgi, beceri, kültür ve yaşam pratiklerinin de bir bölgeden diğerine taşınmasını beraberinde getirmiştir. Tarihsel süreçte tekerleğin icadından yazının bulunmasına, salgın hastalıkların yayılmasından tedavi yöntemlerinin yaygınlaşmasına kadar birçok gelişme, göç yoluyla farklı toplumlara aktarılmıştır (Yılmaz, 2014). Göç, bazı toplumlar açısından olumlu etkiler yaratırken, bazıları için toplumsal, kültürel ve ekonomik sorunlara yol açmıştır. Sosyal bilimler bağlamında göç, bireylerin veya toplulukların ekonomik, toplumsal ya da siyasi nedenlerle bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine veya bir ülkeden başka bir ülkeye taşınması olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2025).

Günümüzde özellikle Ortadoğu coğrafyasındaki siyasi ve toplumsal istikrarsızlıklar büyük göç hareketlerine neden olmaktadır. Bu sürecin en dikkat çeken örneklerinden biri, 2010 yılında başlayan ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan halk tabanlı siyasi değişim sürecidir. Bu sürecin 2011 yılında Suriye'de hissedilmeye

başlamasıyla birlikte ülkede başlayan toplumsal olaylar iç savaşa evrilmiş; milyonlarca insan yaşadığı yeri terk ederek başta Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere bölgedeki diğer ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır (Paksoy & Karadeniz, 2016).

Türkiye, sadece son yıllarda değil, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren göç alan bir ülke konumundadır. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre, 1922'den günümüze kadar yaklaşık 5 milyon göçmene ev sahipliği yapılmıştır. Bu sayıya turizm, eğitim, sağlık ve çalışma izniyle ülkede bulunan kişiler dâhil edilmemiştir. Türkiye'nin tarihsel göç deneyimi önemli bir birikim oluşturmakla birlikte, son yıllarda yaşanan yoğun göç hareketleri yeni ve karmaşık sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan biri de eğitim sisteminde ortaya çıkan yabancı uyruklu öğrenci olgusudur (OECD, 2020).

Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sürecine entegrasyonu, yalnızca yasal ve idari işlemlerle sınırlı kalmamakta; okul, öğrenci ve veli etkileşimi bağlamında farklılaşan uygulamalar ve sorun alanları yaratmaktadır. Eğitim, bir ülkenin nitelikli insan gücü ihtiyacını karşılamada kilit rol oynayan temel sistemlerden biridir. Günümüzde çevresel, toplumsal ve teknolojik değişimlerin hızla yaşandığı bir ortamda, eğitim sistemlerinin etkinliği her zamankinden daha fazla önem arz etmektedir (Özgan & Aydın, 2010). Bu bağlamda, Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim hakkından yoksun bırakılması düşünülemez. Ancak söz konusu öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonu sürecinde çeşitli yapısal ve işlevsel sorunlar yaşanmaktadır.

Özellikle büyük şehirlerdeki okullarda sınıf mevcutlarının artması, eğitim imkânlarının kısıtlanması ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının yükselmesi gibi sorunlar ön plana çıkmaktadır. Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) (2015) verileri, yabancı uyruklu öğrenciler olmadığı takdirde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yıllık ortalama %14 daha az olacağını göstermektedir. Bu bulgu, göçle birlikte sınıf yoğunluğunun ciddi şekilde arttığını göstermektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu sınıflarda ortaya çıkan bazı problemler, zamanla okul yöneticilerine kadar ulaşan zincirleme bir etki yaratmaktadır. Okul yöneticileri, kayıt işlemleri, ailelerle iş birliği, devam-devamsızlık, akademik başarı ve disiplin gibi birçok alanda özgün sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların, yerli öğrencilere kıyasla belirgin biçimde farklılaştığı gözlemlenmektedir.

Literatür incelendiğinde, konuyla ilgili yapılan araştırmaların çoğunlukla öğrencilerin deneyimlerine odaklandığı görülmektedir. Buz (2002), yabancı uyruklu öğrencilerin okullarda dil yetersizliği, iletişim sorunları, ayrımcılığa maruz kalma ve ekonomik yetersizlikler gibi sorunlar yaşadığını belirtmektedir. Sarıtaş vd. (2016), ilkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili olarak yöneticilerin karşılaştığı temel sorunları; dil bariyeri, davranış problemleri, İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü ile iletişim

eksiklikleri ve okul-aile iş birliği sorunları olarak sıralamıştır. Benzer şekilde, Levent ve Çayak (2017) çalışmalarında Suriyeli öğrencilerin eğitimiyle ilgili yaptıkları araştırmada, okul yöneticilerinin en çok iletişim problemleri ve kayıt sistemindeki yetersizlikten yakındıklarını belirtmişlerdir.

2011 yılında Orta Doğu'da başlayan ve Suriye başta olmak üzere pek çok ülkede siyasi istikrarsızlık ve iç savaşa yol açan gelişmeler sonucunda Türkiye yoğun bir göç dalgasına maruz kalmıştır. Bu süreçte Türkiye'ye gelen yabancı nüfusun önemli bir kısmı eğitim çağındaki çocuklardan oluşmuş ve bu durum, Türkiye'deki okul sisteminde ciddi bir çeşitlenmeye neden olmuştur. Her ne kadar mevcut konjonktürde bu geçici sığınmacıların ülkelerine geri dönmeleri gündemde olsa da, yabancı uyruklu öğrenci sayısındaki yüksek oran, eğitim kurumlarında kültürel çoğulculuk, dil farklılıkları ve sosyal uyum gibi alanlarda yeni gereksinimlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Bu bağlamda, göçle birlikte ortaya çıkan eğitimsel çeşitlilik, özellikle *Proje İmam Hatip Okulları* gibi kültürel ve dini temelli amaçlar taşıyan kurumlarda daha belirgin hâle gelmiştir. Çünkü bu okullar, gerek müfredat yapıları gerekse sosyo-kültürel ortamları itibarıyla Suriyeli sığınmacı öğrenciler açısından daha tanıdık ve kabul edilebilir bir eğitim atmosferi sunmaktadır. Dinî ve ahlaki değerlerin ön planda tutulduğu bu kurumlar, göçmen öğrencilerin kendi kültürel kimliklerinden kopmadan Türkiye'deki eğitim sistemine adapte olmalarını kolaylaştırmakta, aynı zamanda toplumsal aidiyet ve uyum süreçlerine de olumlu katkılar sağlamaktadır (Öztürk, 2021; Karataş & Başar, 2022).

Proje İmam Hatip Okulları, Türkiye'de din eğitimi alanında kaliteyi artırmak ve özel yetenekli öğrencilere hitap etmek amacıyla 2014 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılan bir modeldir. Bu okullar, klasik imam hatip liselerinin dini eğitim misyonunu sürdürmekle birlikte fen, sosyal bilimler, yabancı dil gibi alanlarda da yoğunlaştırılmış akademik programlar sunarak nitelikli öğrenci yetiştirmeyi hedeflemektedir (Karaman, 2024). Öğrenci alım sürecinde belirli sınavlar ve mülakatlar yapılmakta, öğretmen ve yönetici atamaları ise özel kriterlere dayandırılmaktadır (Karaman, 2021). Bu özellikler, proje imam hatip okullarını hem idari özerklik hem de akademik kalite açısından ön plana çıkarmaktadır.

Özellikle büyükşehirlerdeki bu okullar, göçle gelen öğrenciler için de bir cazibe merkezi hâline gelmiştir. Türkiye'de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli sığınmacı öğrenciler, eğitim sistemine entegrasyon sürecinde birçok sosyal, psikolojik ve kültürel engelle karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda Proje İmam Hatip Okulları, bu öğrencilere hem dini ve kültürel açıdan daha yakın bir eğitim ortamı sunmakta hem de sosyal kabul duygusunu destekleyici bir atmosfer sağlamaktadır (Karataş & Başar, 2022).

Suriyeli öğrencilerin bu okulları tercih etmesinde dört temel psikolojik ve sosyolojik faktörün etkisinin olduğunu ifade etmek mümkündür:

1. Kültürel ve Dini Yakınlık: Suriyeli öğrencilerin çoğunluğu Müslümandır ve imam hatip okullarında verilen dini içerikli eğitim, öğrencilerin ve ailelerinin kültürel kodlarıyla uyumludur. Bu durum, öğrencilerde aidiyet hissini pekiştirmekte, "öteki" olma kaygısını azaltmaktadır (Öz, 2022).
2. Dilsel Geçişte Kolaylık: Proje imam hatip okullarında, Arapça eğitiminin bulunması ve dini terminolojideki ortaklıklar, Suriyeli öğrencilerin Türkçeye tam hâkim olmasalar bile derslerde anlam oluşturma süreçlerine katkı sunmaktadır (Bergut & Atmaca, 2024).
3. Toplumsal Kabul ve Güven: Özellikle muhafazakâr toplumsal çevrelerde bu okullar, Suriyeli öğrencilerin daha az ayrımcılığa uğradığı, daha hoşgörülü bir ortam olarak değerlendirilmektedir. Bu durum okul seçimini doğrudan etkilemektedir (Özcan, 2018).
4. Uygulamalı Rehberlik ve Sosyal Destek: Proje imam hatip okullarının bazıları, göçmen öğrencilere yönelik özel rehberlik programları yürütmekte; bu da psiko-sosyal destek mekanizmalarını güçlendirmektedir (MEB, 2021).

Ancak bu okullarda görev yapan yöneticiler, farklı dil ve kültürden gelen öğrenci gruplarının bir arada bulunduğu bu ortamda sosyal uyum, disiplin yönetimi ve iletişim konularında önemli yönetimsel sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Sığınmacı öğrencilerin travma geçmişleri, akademik başarıya bakışları ve toplumsal beklentileri yöneticiler açısından karmaşık bir yönetim süreci doğurmaktadır (Şayak, 2023).

Bu demografik dönüşüm sürecine ilişkin olarak, merkezi düzeyde çeşitli politika ve uygulamalar geliştirilmiş, Milli Eğitim Bakanlığı 2014/21 sayılı "Yabancılara Yönelik Öğretim Hizmetleri" genelgesi ile yabancı uyruklu öğrencilerin eğitime erişim süreçlerini düzenlemeye yönelik çerçeve belirlenmiştir. Ardından Avrupa Birliği desteğiyle yürütülen Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PİKTES) projesi kapsamında öğretmen istihdamından materyal desteğine kadar pek çok alanda iyileştirici uygulamalar devreye sokulmuştur.

Bu bağlamda, bu araştırmanın temel problemi; okullarında yabancı uyruklu öğrenci bulunan eğitim yöneticilerinin, okul ortamında karşılaştıkları güncel sorunların neler olduğunu ortaya koymak ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmektir. Bu çalışmanın, merkezi düzeyde tespit edilen genel sorunların ötesinde, yerel ve okul özelinde karşılaşılan güçlüklerin görünür kılınmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, çok kültürlü okullarda okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerle yaşadıkları sorunları derinlemesine ortaya koymayı amaçlamakta olup, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen çerçevesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yürütülmüştür. Nitel araştırma yaklaşımı, bireylerin yaşantılarını, deneyimlerini ve bu deneyimlere atfettikleri anlamları, doğal bağlamları içerisinde derinlemesine incelemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu tür araştırmalarda görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılır; olaylar ve olgular bütüncül ve gerçekçi bir biçimde analiz edilir (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2024-2025 eğitim öğretim yılı Gaziantep İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı yabancı uyruklu öğrencisi bulunan Proje İmam hatip okullarında görev yapan okul yöneticileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu rastgele olmayan örnekleme yöntemlerinden uygunluk örnekleme yöntemine göre aynı Gaziantep merkez ilçelerinden, Şehitkâmil (3 Okul) ve Şahinbey (3 Okul) ilçelerinde bulunan 6 farklı okuldan seçilen 6 okul müdürü ve 4 müdür yardımcısından oluşmaktadır (Şen & Yıldırım, 2019).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Branş	Görev	Kıdem	Bulunduğu Kurumdaki Çalışma Süresi
K1	E	Türkçe	Okul Müdürü	10 Yıl ve Daha Az	3 Ay
K2	K	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Okul Müdürü	11-20 Yıl	3 Yıl
K3	E	Edebiyat	Okul Müdürü	11-20 Yıl	2 Yıl
K4	E	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Müdür Yrd.	10 Yıl ve Daha Az	4 Yıl
K5	E	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Okul Müdürü	11-20 Yıl	2 Yıl
K6	K	Türkçe	Müdür Yrd.	10 Yıl ve Daha Az	4 Yıl
K7	E	Matematik	Okul Müdürü	21 Yıl ve Daha Fazla	5 Yıl
K8	K	Fen Bilgisi	Müdür Yrd.	21 Yıl ve Daha Fazla	4 Yıl
K9	E	Türkçe	Okul Müdürü	11-20 Yıl	4 Yıl
K10	E	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Müdür Yrd.	10 Yıl ve Daha Az	3 Yıl

Araştırmanın katılımcılarını, farklı branşlardan gelen ve çeşitli yönetim kademelerinde görev yapan toplam 10 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Katılımcıların yedisi erkek, üçü kadındır. Branş dağılımı incelendiğinde; dört katılımcının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, ikisinin Türkçe, diğerlerinin ise Edebiyat, Matematik ve Fen Bilgisi alanlarında görev yaptığı görülmektedir. Katılımcılardan altısı okul müdürü, dördü ise müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Mesleki kıdem açısından değerlendirildiğinde; dört katılımcının 10 yıl ve daha az, dört katılımcının 11-20 yıl, iki katılımcının ise 21 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların halen görev yaptıkları kurumdaki çalışma süreleri 3 ay ile 5 yıl arasında değişmektedir. Bu çeşitliliğin, araştırmanın farklı deneyim ve bakış açılarını yansıtmasına olanak sağlayacağı öngörülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında, standartlaştırılmış açık uçlu soru tekniğine dayalı olarak yapılandırılan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları, hem belirli bir çerçeve sunmaları hem de katılımcıların düşüncelerini özgürce ifade edebilmelerine olanak sağlamaları nedeniyle nitel araştırmalarda sıkça tercih edilmektedir. Bu teknik, araştırmacıya esneklik sunarken, elde edilen verilerin karşılaştırılabilirliğini de mümkün kılmakta; aynı zamanda derinlemesine bilgi edinme ve yorumlama süreçlerini kolaylaştırmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Nitel Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanması sürecinde öncelikle alanyazın kapsamlı bir biçimde taranmış ve araştırmanın amacına en uygun sorular belirlenmiştir. Formda, okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerle yaşadıkları deneyimleri çok boyutlu bir biçimde ortaya koyabilmeye imkân tanıyacak şekilde toplam 7 açık uçlu soru yer almaktadır. Hazırlanan soruların geçerliliğini ve anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla, görüşme formu iki okul yöneticisine ön uygulama şeklinde sunulmuştur. Elde edilen yanıtlar, nitel araştırma ve eğitim yönetimi alanında uzman iki akademisyen tarafından değerlendirilmiş ve soruların araştırmanın amaçlarına uygunluğu analiz edilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda, görüşme formundaki tüm soruların araştırma amacına hizmet ettiği ve katılımcılar tarafından anlaşılabilir olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Süreci

Katılımcılar, maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle belirlenmiş ve farklı demografik özelliklere sahip bireylerden oluşmasına dikkat edilmiştir. Görüşmeler bireysel olarak, katılımcıların tercih ettikleri sessiz ve rahat ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Her görüşme yaklaşık 30 ila 45 dakika arası sürmüştür; araştırmacı,

görüşmeler boyunca ses kayıt cihazı kullanarak tüm ifadelerin doğru ve eksiksiz bir biçimde kaydedilmesini sağlamıştır. Görüşme öncesinde katılımcılardan yazılı aydınlatılmış onam alınmış, etik ilkelere bağlı kalınarak gizlilik ve gönüllülük esaslarına uyulmuştur.

Veri Analizi

Verilerin toplanma aşamasında uygunluk örnekleme yöntemine göre belirlenen okul yöneticileri ile yüz yüze görüşme yapılmış, görüşme esnasında katılımcıların cevapları bilgisayar yardımı ile metne dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler, nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz ve içerik analiz yöntemleri kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmada tutarlılığın sağlanması amacıyla verilerin analizi her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı gerçekleştirilmiş ve son teyit için de alan uzmanı akademisyenlerin görüşüne sunulmuştur (Haq vd., 2023).

Betimsel analizin en önemli özelliği bulguların doğrudan alıntılar ile desteklenmesidir. İçerik analizinde ise birbirine benzeyen veriler bir araya getirilerek kod, kategori ve temalara ulaşılarak veriler okuyucunun daha iyi anlamasına imkân verecek şekilde organize edilip yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu bağlamda katılımcılara sorulan sorular ve verilen cevaplardan yola çıkılarak oku-aile iş birliği, kayıt ve nakil işlemleri, akademik başarıları, disiplin kurallarına uyma, sağlık sorunları izin rapor işlemleri ve okula devam temaları belirlenmiş ve verilerin analizi bu temalara göre yapılmıştır. Elde edilen bulgular kuramsal bilgiler doğrultusunda yorumlanıp sonuçlara ulaşılmıştır. Veriler çözümlenirken katılımcıların kimliklerinin belli olmaması için katılımcılara K1, K2, K3, K4,...K10 şeklinde kodlar verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik Önlemleri

Bu araştırmada geçerlik ve güvenirliliğin sağlanabilmesi için nitel araştırmalarda yaygın olarak kabul edilen stratejiler benimsenmiştir. Geçerlik (içerik ve bağlamsal doğruluk) açısından, verilerin elde edilmesi sürecinde üç tür doğrulama uygulanmıştır: uzman görüşü, katılımcı doğrulaması ve veri kaynaklarında çeşitlilik. Görüşme formu, alan uzmanlarının değerlendirmesine sunulmuş ve içerik geçerliği sağlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Ayrıca, elde edilen bulguların katılımcılara geri sunulması yoluyla yorumların doğruluğu teyit edilmiş, böylece katılımcı kontrolü (member checking) yapılmıştır (Lincoln & Guba, 1985).

Güvenirlilik açısından, araştırmacı tüm süreci sistematik şekilde belgeleyerek çalışmanın izlenebilirliğini artırmıştır. Görüşmelerin ses kaydıyla alınması, kelimesi kelimesine çözümlenmesi ve araştırma günlüğü tutulması, bağlantılılık ve şeffaflık ilkelerine uygun biçimde gerçekleştirilmiştir (Creswell, 2018). Bu doğrultuda, kodlayıcılar arası uyum, her bir araştırma sorusu kapsamında geliştirilen kodların bağımsız araştırmacılar tarafından karşılaştırılmasıyla test edilmiş ve kodlamalar arasındaki tutarlılığı nesnel olarak belirlemek amacıyla, Cohen'in Kappa katsayısı hesaplanmıştır. Araştırma süresince, her bir araştırma sorusu için kodlayıcılar arasında Kappa katsayısının ,85 ve üzeri bir değere ulaşması hedeflenmiş; bu değere ulaşıncaya kadar kodlar üzerinde ortak müzakereler yürütülmüştür. Bu yöntemle elde edilen yüksek uyum oranı, analiz sürecinin güvenirliliğini desteklemektedir. (Miles vd., 2014).

Ayrıca, araştırmacı epokhe ilkesine uygun biçimde kendi önyargılarını askıya alarak, verilerle etkileşimde yansızlık ilkesine dikkat etmiştir. Yoğun betimleme (thick description) yöntemi kullanılarak, bulguların okuyucular tarafından benzer bağlamlara aktarılabilirliği artırılmıştır (Patton, 2002; Creswell, 2013).

Bulgular

Okul Aile İşbirliği İle İlgili Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler

Katılımcılara, "Okulunuzda yabancı uyruklu veliler ile okul-aile iş birliği konusunda ne gibi sorunlar yaşıyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcıların verdikleri cevapların tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Okul Aile İş Birliği Konusunda Yaşanan Sorunlara İlişkin Frekans Dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek (f)	Kadın (f)	Toplam (f)
Okul - Aile İş Birliği	Dil Sorunu	5	1	6
	İletişim Sorunu	2	2	4
	Veli Toplantısına Katılmama	0	2	2
	Okul-Aile Birliğine Maddi Destek Olmama	0	2	2
	Okula Çağrılınca Gelmemesi	1	1	2
	İlgisizlik	2	0	2

Tablo 2 incelendiğinde okul yöneticilerinin okul aile işbirliği ile ilgili karşılaştıkları sorunlar dil sorunu (f=6), iletişim sorunu (f=4), veli toplantısına katılmama (f=2), okul-aile birliğine maddi destek olmama (f=2), okula çağrıldığında gelmemesi (f=2) ve ilgisizlik (f=2) şeklinde belirlenmiştir. Okul aile iş birliği konusunda yaşanan en önemli sorunun dil problemi olduğu görülmektedir. Dil problemi diğer sorunların dayanağını oluşturan bir sebep olarak da tanımlanabilir. Bu görüşlere ilişkin doğrudan alıntılar incelendiğinde K1 şunları belirtmiştir: *Bütün yabancı uyruklu veliler ile değil de özellikle Türkçe bilmeyenlerle iletişim konusunda sorun yaşıyoruz. İletişim*

kısıtlı olduğu için de bu durumda olan velilerle işbirliği yapma konusunda sıkıntılar yaşıyoruz. K1'in ifadelerinde de görüldüğü gibi dil problemi diğer sorunların temelini oluşturuyor. Çünkü K1 dil konusunda sorun yaşanmayan velilerle iletişim ile ilgili sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. Konuyla ilgili K8'in ifadeleri ise şu şekildedir: *Tek sıkıntımız dil ile ilgili. İletişim kuramadığımız için iş birliği zorlaşıyor. K8'in cevabına bakıldığında dil probleminin beraberinde iletişim sorunu ortaya çıkardığı görülmektedir. Okul aile işbirliği ile ilgili yaşanan diğer sorunlara ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir: Okulumuzdaki yabancı uyruklu öğrencilerimizin velileri, genellikle okul ve sınıf toplantılarına katılmamaktalar. Bu nedenle pek iş birliğinden bahsetmek mümkün değil. Çünkü neredeyse iletişim bile kuramıyoruz. Hiçbir şekilde okula destekleri yok. Ekonomik olarak da yok (K6). En önemli sorun dil ayrıca çocuklara karşı ilgisizlik eğitime değer vermeme de var. Okula pek uğramıyorlar (K4).*

Okul yöneticilerinin yabancı uyruklu aileler ile işbirliği konusunda yaşadıkları sorunlara çözüm olarak neler yaptıkları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Okul Aile İşbirliği Konusunda Yaşanan Sorunlara Üretilen Çözümler

Kodlar	Katılımcılar	N
Yabancı Uyruklu Bir Veliden Yardım Alma	K1, K3	2
Tercümandan Yararlanma	K4, K5, K10	3
Yabancı Uyruklu Bir Öğrenciden Yardım Alma	K6, K8	2
Rehberlik Servisinden Destek Alma	K7	1
Ev Ziyareti Yapma	K9	1
Çözüm Üretilmedi	K1, K2	2

Tablo 3 incelendiğinde okul yöneticilerinin, okul aile iş birliği konusunda yaşadıkları sorunların çözümü için; yabancı uyruklu bir veliden yardım alma (n=2), tercümandan yararlanma (n=3), yabancı uyruklu bir öğrenciden yardım alma (n=2), rehberlik servisinden destek alma (n=1) ve ev ziyareti yapma (n=1) gibi çözümler ürettiği görülmektedir. Bu çözümlerin yanında çözüm üretmediğini (n=2) belirten katılımcılarda olmuştur. Okul yöneticilerinin okul aile iş birliği konusunda ürettikleri çözümlere bakıldığında temelde dil sorununa yönelik bir takım çözümlerin üretildiği dikkat çekmektedir. Katılımcıların bu konuyla ilgili yanıtları bu durumu destekler niteliktedir. *Bazen arapça bilen arkadaşlardan yardım istiyoruz (K2), Türkçe konusunda daha iyi olan diğer yabancı uyruklu velilerden yardım istiyoruz (K3), Arapça bilen kişilerden tercümanlık yardımı alıyoruz (K5), Türkçe ve Arapçayı çok iyi konuşan birkaç öğrencimiz var. Bu öğrenciler vasıtasıyla okula gelmeleri için iletişime geçiyoruz (K6). Katılımcı 7 ise konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: Veliler ile ve rehberlik servisi ile iş birliği yapıyoruz. Okul aile işbirliği sadece okul yöneticilerinin öğretmenlerin yürütebileceği bir süreç*

değildir. Okulun tüm paydaşlarının sürece dahil olması gerekmektedir. K7'nin ifadeleri bu noktada çok önemlidir. Çünkü okul rehberlik servislerinin önemli işlemlerinden biri de okul aile işbirliğini güçlendirmektir. Okul aile iş birliği konusunda yaşanan sorunlarla ilgili bir diğer çözümü ise K9 şu şekilde ifade etmiştir: *Yabancı uyruklu velilerle toplantı yapıyoruz, zaman zaman da ev ziyaretleri yapıyoruz.* K9'un da belirttiği gibi ev ziyaretleri okul aile iş birliği sürecinin geliştirilmesinde önemli bir uygulamadır. Evlerini ziyarete gelen okul yetkilileri ile aile arasında daha sıkı bir bağ oluşur ve aynı zamanda okul yetkilileri aileyi daha yakından tanıyarak iş birliğinin nasıl devam edeceği konusunda daha iyi bir fikir sahibi olunur.

Kayıt ve Nakil İşlemleri İle İlgili Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler

Katılımcılara, "Okulunuzda yabancı uyruklu öğrencilerin kayıt ve nakil işlemleri konusunda ne gibi sorunlar yaşıyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcıların verdikleri cevapların tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Kayıt ve Nakil İşlemleri ile İlgili Yaşanan Sorunlara İlişkin Frekans Dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek (f)	Kadın (f)	Toplam (f)
Kayıt ve Nakil İşlemleri	E-Okul Sistemine Kayıt Yapılamama	1	1	2
	İkamet Adresi Sorunu	1	0	1
	Yaşa Uygun Sınıfa Yerleştirememe ve Denklik	2	0	2
	Zamanında Kayıt Yaptırmama	0	1	1
	Sınıfların Doluluğu ve Sınıf Planlaması	1	1	2

Tablo 4 incelendiğinde okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerin kayıt ve nakil işlemleri ile ilgili yaşadıkları sorunlar; E-Okul sistemine kayıt yapamama (f=2), ikamet adresi sorunu (f=1), yaşa uygun sınıfa yerleştirememe ve denklik (f=2), zamanında kayıt yaptırmama (f=1) ve Sınıfların doluluğu ve sınıf planlaması (f=2) şeklinde belirlenmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin kayıt ve nakil işlemleriyle ilgili en dikkat çeken sorunların başında E-Okul sisteminin yabancı uyruklu öğrencilerin kayıt ve nakil işlemlerinin yapılabilmesi için yeterince uygun olmaması gelmektedir. E-Okul sisteminin Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) ile entegre çalışması bu sorunun kaynağını oluşturmaktadır. Bu sorunu yaşayanların başında ülkeye resmi yollar ile girmeyen ya da il göç idaresinden gerekli işlemleri yaptırılmayan yabancı uyruklu öğrenciler geldiği düşünülmektedir. Konuyla ilgili K1 şu ifadeleri belirtmiştir: *Bazı öğrenciler özellikle ülkelerinden yeni gelen öğrencilerin yabancı uyruklu olanlara verilen kimlik belgesine sahip olmayanları kayıt etmekte sıkıntılar yaşıyoruz.* K1'nin de ifade ettiği gibi nüfusa kayıtlı olmayan bir öğrenciyi okula kayıt ettirmek mümkün değildir. Çünkü E-Okul sistemi öğrencilerin bilgilerini MERNİS'ten çekmektedir. Benzer şekilde ikamet adresi okul bölgesinde olmayan yabancı uyruklu öğrencilerin kayıt ve nakil işlemleri yapılamamaktadır. Bu durumu K2 şu şekilde ifade etmiştir: *Bir de adres sıkıntısı oluyor çok fazla. Göç ile yurt dışından gelen velilerin adresleri genelde sıkıntılı. Başka*

şehirlerden gelmiş oluyorlar mesela nüfustan hemen işlemlerini yapamamış oluyorlar buda bizim sistemde okula kayıt yapamamamıza neden oluyor. Yabancı uyruklu öğrencilerin kayıt ve nakil işlemleri ile ilgili yaşanan bir diğer sorun ise öğrencilerin yaşlarına uygun sınıflara yerleştirilememesi ve daha önce aldığı eğitimlerin Türkiye’de denklik olarak alt sınıflara karşılık gelmesidir. Bu okul yöneticileri açısından hem öğrenci açısından önemli problemler ortaya çıkarabilecek bir sorundur. Yaşıtlarıyla eğitim almayan öğrenci yaşlarının sergilemesi gereken becerileri kazanamayacak ve aynı zamanda sınıftaki kendinden küçük öğrencilerle ilişkisinde bir takım eksiklikler olacaktır. K4 ve K9 benzer bir cevapla durumu şu şekilde ifade etmişlerdir: *Genelde gelen nakil öğrenciler gitmesi gereken sınıfa göre çok büyük yaşta oluyor. Bu da sınıf düzeni açısından sorun çıkarıyor (K4). Bu konuda en önemli sorun denklik. Denklik belgesi lazım öğrencinin hangi sınıfa kaydolacağı belli olmuyor (K9).* Yabancı uyruklu öğrencilerin kayıt ve nakil işlemleriyle ilgili yaşanan sorunlardan bir diğeri ise okullara kayıt için belirlenen vakit aralığında kayıtların yaptırılmaması veya okullar açıldıktan sonra kayıtların yaptırılmasıdır. Okullar açıldıktan sonra kayıt yaptırılan öğrenciler akranlarına göre akademik olarak geri kaldıkları gibi okul idaresinin sınıf mevcudu planlamasını da olumsuz etkilemekte ve bir öngörülemelik ortaya çıkarmaktadır. Konuyla ilgili görüşlerini K6 şu şekilde ifade etmiştir: *Yabancı uyruklu öğrenciler genelde geç kayıt yaptırılıyor. Sonradan kayıt yaptırmaları sınıf planlamasını ve sınıf düzenini olumsuz etkiliyor. K7’nin ifadeleri de bu görüşü destekler nitelikte olduğu gibi sınıfların doluluğu ve planlamanın zorlaşması konusuna da açıklama getirmektedir: Yoğun başvuru olduğu için nakil kabul etmekte güçlük çekiyoruz. Sınıflarımız dolu. Nakil gelen öğrencileri bu sebeple sınıflara yerleştiremiyoruz.* Bu görüşlerin yanında bu konuyla ilgili sorun yaşamadığını ifade eden okul yöneticilerinin de olduğunu belirtmek gerekir. Bu durumu yabancı uyruklu öğrenci sayısı, yaşanan bölge, okulun imkânları gibi bazı değişkenlerin etkilediği düşünülmektedir.

Okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrenciler ile ilgili kayıt ve nakil işlemleri konusunda yaşadıkları sorunlara çözüm olarak neler yaptıkları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Kayıt ve Nakil İşlemleri Konusunda Yaşanan Sorunlara Üretilen Çözümler

Kodlar	Katılımcılar	n
Velileri Yönlendirme	K1	1
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne Bildirme	K2, K9, K10	3
Kayıt Tarihlerini Duyurma	K6	1
İl Göç İdaresine Bildirme	K8	1
Çözüm Üretilemedi	K3, K4, K5, K7	4

Tablo 5 incelendiğinde okul yöneticilerinin yaban uyruklu öğrencilerin kayıt ve nakil işlemleri konusunda yaşadıkları sorunların çözümü için; velileri yönlendirme (n=1), ilçe milli eğitim müdürlüğüne bildirme (n=3), kayıt tarihlerini duyurma (n=1) ve il göç idaresine bildirme (n=1) gibi çözümler ürettiği görülmektedir. Yaşanan probleme ilişkin çözüm yollarına bakıldığında dikkat çeken husus, çözümün okul bünyesinde değil genelde bir üst kurum aracılığı ile yapıldığıdır. Çünkü kayıt ve nakil işlemleri E-Okul sistemi aracılığı ile yapılmaktadır. E-Okul sistemine okulların ve okul yöneticilerinin müdahalesi sınırlıdır. Bu sebeple bu konuda yaşanan sorunlar genelde bir üst kurumdan bazen de Milli Eğitim Bakanlığı'ndan çözülmektedir. Konuyla ilgili K2'nin ifadeleri bu durumu açıklar niteliktedir: *Bu konuda bizim bir çözüm üretmemiz çok zor çünkü bu tür sorunlar genelde sistemseller sorunlar oluyor. Yani bir öğrenciyi kayıt yapabiliyoruz ya da yapamıyoruz. Bunun çözümü bizde değil ilçe ya da nüfus müdürlüğü çözebilir.* K6 ise bu konuda yaşanan sıkıntıları giderebilmek için farklı bir çözüm yolu denediklerini ifade etmiştir: *Dönem sonundan sonraki yılın kayıt tarihlerini duyuruyoruz, okul kapısına kayıt tarihlerini asıyoruz.* K6'nın ifade ettiği gibi bu sorunun çözümü için kullanılan bir diğer yöntem kayıt tarihlerinin önceden duyurulmasıdır. Bu uygulama sayesinde sistemseller sorunların çözümü için okul başlamadan önce zaman ayrılması sağlanarak, kayıt ve nakil işlemleri ile ilgili sorunların etkileri en aza indirilmeye çalışılmıştır. Bunun dışında kayıt ve nakil işlemleri ile ilgili sorunların çözümü için velilerin ilgili kurumlara yönlendirildiği de görülmektedir. K1 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: *Bu sorunun çözümü için velileri ilgili yerlere gönderip işlemleri tamamlamalarını istiyoruz.*

Akademik Başarı ile İlgili Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler

Katılımcılara, "Okulunuzda yabancı uyruklu öğrencilerin akademik başarıları konusunda ne gibi sorunlar yaşıyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcıların verdikleri cevapların tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Akademik Başarı ile İlgili Yaşanan Sorunlara İlişkin Frekans Dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek (f)	Kadın (f)	Toplam (f)
Akademik Başarı	Okuma-Yazma Sorunu	2	1	3
	Okuduğunu Anlama Sorunu	1	0	1

Tablo 6 incelendiğinde okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerin akademik başarıları ile ilgili yaşadıkları sorunlar; okuma-yazma sorunu (f=3) ve okuduğunu anlama sorunu (f=1) şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında akademik başarı ile ilgili yaşanan sorunların kaynağının Türkçe bilmeme olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili K9'un ifadeleri şu şekildedir: *Dil bilmedikleri için dersleri öğrenemiyorlar bu da akademik başarılarını düşürüyor. Benzer şekilde K8 de şu ifadeleri kullanmıştır: Bu konuda da en önemli sorunumuz dil, dil sorununu çözen*

öğrencilerimiz başarılı oluyor. Gittiği ülkenin dilini kısa sürede öğrenemeyen öğrencilerin akademik gelişimlerinde sorun yaşamaları çok muhtemel bir durumdur. Gittiği ülkenin dilini hızlıca öğrenip içselleştiren öğrencilerin ise akademik anlamda yerli öğrencilerden çok fazla farkı olmayacağı düşünülmektedir. K2'nin ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir: Akademik başarı konusunda sorun olarak değil ama özellikle dil meselesini halledemeyen yabancı uyruklu öğrencilerimizin akademik başarıları daha düşük oluyor. Aslında yabancı uyruklu öğrencilerimizin kimi zaman zekâ olarak daha iyi olduklarını da görüyoruz, bu konuda net bir şey söylemek çok zor sadece dil sorun olmasaydı onların da akademik olarak yerli öğrencilerle aynı akademik başarıya sahip olacaklarını düşünüyorum. Çok zeki yabancı uyruklu öğrencilerimiz de var. Bunun yanında yabancı uyruklu öğrencilerin önemli sorunlarından biri de okuma-yazma sorunudur. Geldikleri ülkede farklı bir alfabe ve dil sistemi ile okuma yazma öğrenen yabancı uyruklu öğrenciler Türk Alfabesine ve Türk Dili okuma yazma kurallarına çok kolay adapte olamamaktadırlar. Bu da okuma-yazma sorununu ortaya çıkarmakta ve doğrudan akademik başarıyı etkilemektedir. Konuyla ilgili K4'ün ifadeleri şu şekildedir: Bu konuda en önemli sorun okuma yazma sorunu. Gelen öğrenciler Türkçe bilmedikleri için Türkçe okuma yazmayı öğrenmede de zorluk yaşıyorlar. Genelde bu öğrencilerle sınıftaki diğer öğrenciler arasında çok büyük akademik fark oluyor. Yabancı uyruklu öğrencilerin akademik başarıları ile ilgili karşılaşılan bir diğer sorun ise okuduğunu anlamamadır. Bilindiği gibi ilkökul çağındaki öğrencilere kazandırılması gereken en önemli becerilerden biri de okuduğunu anlama becerisidir. Bu beceriye sahip olmayan öğrenciler başarı sınavlarından beklenen sonucu alamayacaktır. Yabancı uyruklu öğrencilerin bu konuda sorunu olması onların da beklenen akademik başarıyı gösterememelerine sebep olabilir. Konuyla ilgili K7'nin ifadeleri şu şekildedir: Okuduğunu anlama konusunda önemli sıkıntılar yaşıyorlar. Bu sorunların yanında yabancı uyruklu öğrencilerin akademik sorun yaşamadığını belirten katılımcılar da mevcuttur. Bunu belirten katılımcının ifadelerinde dikkat çeken nokta ise daha önce akademik başarı ile ilgili sorun yaşandığı ancak artık bu sorunun çözüldüğüdür. Konuyla ilgili K7'nin ifadeleri şu şekildedir: İlk gelen öğrencilerde dil problemi yaşıyorduk ancak son 2 yıldır gelen öğrencilerde Türk öğrencilerden farklı problemler yaşanmamakta. Bu ifadeden yabancı uyruklu öğrencilerin akademik başarıları konusunda yaşanan sorunların çözüm üretildiği zaman ortadan kalkacağı anlaşılabilir.

Okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrenciler ile ilgili akademik başarı konusunda yaşadıkları sorunlara çözüm olarak neler yaptıkları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Akademik Başarı Konusunda Yaşanan Sorunlara Üretilen Çözümler

Kodlar	Katılımcılar	n
Türkçe Kursu	K1, K2, K3,K6	4
Destek Eğitim Kursu	K4, K8, K9, K10	4
Sınıflarda Okuma Yazma Çalışması	K5	1
Çözüm Üretilemedi	K7	1

Tablo 7 incelendiğinde okul yöneticilerinin yaban uyruklu öğrencilerin başarıları konusunda yaşadıkları sorunların çözümü için; Türkçe kursu açma (n=4), destek eğitim kursu açma (n=4) ve sınıflarda okuma yazma çalışması yapma gibi çözümler ürettiği görülmektedir. Okul yöneticisi K7 ise okulunun çok kalabalık olması sebebi ile bu duruma bir çözüm bulunamadığını şu ifadelerle belirtmiştir: *Öğrenci sayımız çok fazla olduğu için çözüm üretmedik.* Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde akademik başarı ile ilgili sorunların temelinde dil problemi olduğu görülmektedir. Bu problem çözüm yollarının da bu sorun etrafında geliştirilmesine sebebiyet vererek sorunun çözümünde ilk olarak dikkat çeken çözümün Türkçe kursu açmak olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili K6'nın ifadeleri şu şekildedir: *PİCTES kursuyla dil öğrenimini hızlandırıyoruz.* Benzer şekilde K1 de görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: *Türkçe bilmeyen öğrenciler için açılan uyum sınıflarına öğrenciyi göndererek öncelikle orada Türkçe öğrenmesini sağlıyoruz. Türkçe öğrendikten sonra sınıfa uyumları çok kolay oluyor.* K1'in ifadelerine bakıldığında Türkçe öğrenen öğrencilerin sınıfa uyumlarının kolaylaştığı ve dolayısı ile akademik başarılarıyla ilgili sorunların da bir düzeye kadar ortadan kalktığı söylenebilir. Konuyla ilgili üretilen çözümlerden bir diğeri ise destek eğitim kursları açmaktır. Destek eğitim kursları sınıflarda akranlarına göre akademik olarak dezavantajlı olan öğrencilere açılabilen bir kurstur. Yabancı uyruklu öğrencilerin bu öğrenci grubuna dâhil edilip akademik başarılarının desteklenmesi ve eksiklerinin giderilmesi bu sorunun çözümünde kullanılan en önemli çözümlerden biridir. Konuyla ilgili K4'ün ifadeleri şu şekildedir: *Bu konuyla ilgili telafi eğitimleri yapıyoruz, destek eğitim sınıfları açarak yabancı uyruklu öğrencileri de sınıf seviyesine getirmeye çalışıyoruz.* Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi destek eğitim kurslarına katılan yabancı uyruklu öğrencilerin akademik olarak akranlarıyla aynı düzeye getirilmesi mümkün görülmektedir. Bu uygulamaların haricinde sınıf öğretmenleri tarafında sınıfta desteklenen yabancı uyruklu öğrencilerin akademik başarılarıyla ilgili sorunları da en aza inecektir. Konuyla ilgili K5'in ifadeleri şu şekildedir: *Biz daha çok bu öğrencilerimize okuma yazma çalışmaları yaptırıyoruz, öncelikle bu problemi aşmaya çalışıyoruz.*

Disiplin Kurallarına Uyma ile İlgili Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler

Katılımcılara, “Okulunuzda yabancı uyruklu öğrencilerin disiplin kurallarına uyma konusunda ne gibi sorunlar yaşıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcıların verdikleri cevapların tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Disiplin Kurallarına Uyma Konusunda Yaşanan Sorunlara İlişkin Frekans Dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek (f)	Kadın (f)	Toplam (f)
Disiplin Kurallarına Uyma	Şiddet ve Kavga Eğilimi	4	1	5
	Gruplaşma	2	1	3
	Okula Geç Gelme	2	0	2
	Derslere Geç Girme	1	0	1
	Akran Zorbalığı	1	0	1

Tablo 8 incelendiğinde okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerin disiplin kurallarına uymaları ile ilgili yaşadıkları sorunlar; şiddet ve kavga eğilimi (f=4) ve gruplaşma (f=3), okula geç gelme (f=2), derslere geç girme (f=1) ve akran zorbalığı (f=1) şeklinde belirlenmiştir. Bu sorunların yanında yerli öğrencilerden farklı olarak herhangi bir sorun yaşanmadığını veya yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili disiplin kurallarına uyma konusunda sorun yaşanmadığını belirten okul yöneticileri de bulunmaktadır. Okullardaki en önemli disiplin sorunlarının başında akran zorbalığı gelmektedir. Şiddet uygulamak öğrencileri hem fiziksel hem de psikolojik olarak olumsuz etkilemektedir. Benzer şekilde öğrenciler arasında çıkan kavgalar da şiddetin bir çeşididir ve okullarda olmaması gerekir. Okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerin disiplin kurallarına uyma konusunda karşılarına çıkan ilk sorun şiddet ve kavga. Yabancı uyruklu öğrencilerin bu davranışları okullarda önemli disiplin sorunları ortaya çıkarmaktadır. Konuyla ilgili K10’un ifadeleri şu şekildedir: *Sürekli kavga ediyorlar, şiddete çok meyilliler ve aynı zamanda aralarında gruplaşmalarda var. Kavgalar genelde yabancı uyruklu öğrenci gruplarıyla yerli öğrenci grupları arasında oluyor. K10’un ifadelerinde görüldüğü gibi önemli disiplin sorunlarından biri de gruplaşma olarak belirtilebilir. Çünkü gruplaşan öğrenciler birbirlerinden destek alır ve bu sayede disiplin kurallarına uymama davranışları daha da kolaylaşabilir. Kavgaların toplu yapılması ise büyük çaplı fiziksel şiddet vakalarının ortaya çıkmasında son derece etkili olabilir. Gruplaşmanın disiplin kurallarına uyma konusunda sorunlar çıkaracağı K1’in şu ifadeleriyle desteklenmektedir: Suriyeli öğrenciler kendi arkadaşları ile diğer öğrenciler de kendi aralarında oynuyorlar. Bu da gruplaşmalara neden olup disiplin sorunlarını ortaya çıkarıyor. Yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı diğer sorunları ise K7 şu şekilde ifade etmektedir: Okula uyum problemi var disiplinsiz davranışlar oluyor. Kavgalar çıkarma, okula geç gelmeler, tenffüs arası sınıflara geç girme, akran zorbalığı, okul dışı kişilerle bağlantı kurma gibi sorunlar yaşıyoruz.*

Okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrenciler ile ilgili disiplin kurallarına uyma konusunda yaşadıkları sorunlara çözüm olarak neler yaptıkları Tablo 9’de gösterilmiştir.

Tablo 9. Disiplin Kurallarına Uyma Konusunda Yaşanan Sorunlara Üretilen Çözümler

Kodlar	Katılımcılar	n
Kaynaşma Etkinlikleri	K1	1
Bireysel Görüşme	K2, K10	2
Grupla Görüşme	K4	1
Aile İle İletişim Kurma	K6, K7, K9	3
Disiplin Kuruluna Sevk Etme	K7	1

Tablo 9 incelendiğinde okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerin disiplin kurallarına uyma konusunda yaşadıkları sorunların çözümü için; kaynaşma etkinlikleri (n=4), bireysel görüşme (n=2), grupla görüşme (n=1), velilerle iletişim kurma (n=3) ve disiplin kuruluna sevk etme gibi çözümler ürettiği görülmektedir. Bu çözümlerin başında kaynaştırma etkinlikleri gelmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin yerli akranlarıyla kaynaştırılması yoluyla disiplin sorunlarının önüne geçilmeye çalışıldığı görülmektedir. Konuyla ilgili K1’in ifadeleri şu şekildedir: *Öğrencileri sınıflarda herkesin birbiri ile arkadaş olduğunu sık sık anlatıp yabancı uyruklu öğrencilerle de oyunlar oynayıp kaynaşmaları konusunda ortak etkinlikler düzenleyip yabancı uyruklu öğrencilerin sınıfa uyumlarını kolaylaştırmaya çalışıyoruz.* Yabancı uyruklu öğrencilerin disiplin kurallarına uyma konusundaki sorunlarını çözmek için bireysel ve grupla görüşme yapmakta etkili olabilmektedir. Bu görüşmeler okul rehberlik servislerinin sık kullandığı yöntemlerden biridir. Konuyla ilgili katılımcıların ifadeleri şu şekildedir: *Bu konuda okul müdürümüz çok etkin çalışıyor, birçok öğrenciyi hemen hemen her gün odasına çağırıyor ve görüşmeler yapıyor. Yabancı uyruklu öğrencilerle de bunu yapıyor ve gerçekten çok etkili oldu. Bir de rehberlik servisimize de bu konuda özel talimat verdik yerli yabancı bütün öğrencilerimizin disiplin ve davranış sorunlarına ilişkin görüşmeler yapıyorlar (K2).* *Bu sorunla ilgili daha çok rehberlik servisi bazı farkındalık etkinlikleri yapıyor, bazı etkinliklere sadece şiddete meyilli öğrencilerimiz dâhil ediliyor (K4).* Bu çözümlerin yanında sık kullanılan çözümlerden birisinin de disiplin kurallarına uyma konusunda sorun yaşayan öğrencilerin aileleri ile görüşme yapılması olduğu görülmektedir. Bazı durumlarda okul her ne kadar çözüm üretmeye çalışsa da ailenin katkısı olmadan aşılacak disiplin problemleri ile karşılaşmaktadır. Bu tarz problemlerin kaynağı genelde aileye dayanmaktadır. Bu sebeple çözüm sürecinin aile ile yürütülmesi gerekmektedir. Çözüme ulaşamadığında ise yasal süreçlerin devreye girdiğini ve

disiplin sorununun yönetmelikteki karşılığın yerine getirildiği görülmektedir. Konuyla ilgili K7'nin ifadeleri şu şekildedir: *Disiplin kurulunu aktif olarak çalıştırıyoruz, öğrencilerinde bu durumdan haberi var bazı cezalar veriyoruz. Bunun dışında rehberlik servisimiz de bu konuyla ilgili çalışıyor ve sorun çıkaran öğrencilerin velilerine ulaşıyoruz.*

Sağlık Sorunları, İzin ve Rapor İşlemleri ve Okula Devam ile İlgili Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler

Katılımcılara, "Okulunuzda yabancı uyruklu öğrencilerin sağlık sorunları izin rapor işlemleri ve okula devam konusunda ne gibi sorunlar yaşıyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcıların verdikleri cevapların tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Sağlık Sorunları, İzin ve Rapor İşlemleri ve Okula Devam Konusunda Yaşanan Sorunlara İlişkin Frekans Dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek (f)	Kadın (f)	Toplam (f)
Sağlık Sorunları, İzin, Rapor İşlemleri ve Okula Devam	Devamsızlık	0	1	1
	Okula Geç Gelme	1	0	1
	Belge Getirmeme	1	0	1

Tablo 10 incelendiğinde okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerin sağlık sorunları, izin ve rapor işlemleri ve okula devam ile ilgili yaşadıkları sorunlar; devamsızlık (f=1) ve okula geç gelme (f=1), okula geç gelme (f=1) ve belge getirmeme (f=1) şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların 7'si ise bu konuda herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında yabancı uyruklu öğrenciler ile ilgili okula devam konusunda sorun yaşandığı görülmektedir. K6 konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *Erken yaşta işe girenler olabiliyor. Bu öğrenciler okula kayıtlı olduğu halde çalıştıkları için okula gelemiyorlar. Bu öğrenciler devamında da genelde okulu bırakıyorlar. K6'nın ifadelerinden anlaşılacağı gibi yabancı uyruklu öğrencilerin devam sorununun kaynağı hastalık raporlu olma vb. durumlar değil erken yaşta işe girmeleridir. Okul kayıtlı olduğu halde okul saatlerinde çalışmaya giden öğrenciler okula devamsızlık yapmak zorunda kalmaktadır. Yabancı uyruklu öğrencilerin okula geç gelme konusunda da sorunlar yaşadığı görülmektedir. Konuyla ilgili K7 şu ifadeleri belirtmiştir: *Okula devam konusunda herhangi bir sorun yaşamıyoruz sadece geç gelme huyları bulunuyor. K7'nin ifadelerinden okula geç gelme durumunun yabancı uyruklu öğrencilerde artık bir davranış haline geldiği çıkarılabilir. Okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerin sağlık sorunları, izin ve rapor işlemleri ve okula devam ile ilgili yaşadıkları bir diğer sorun ise devamsızlık, hastalık gibi durumlarda durum bildirir belgeyi okula ulaştırmamalarıdır. Bu sorun öğrencinin iznini nasıl ve nerede geçirdiği ile ilgili bir takım sorunlar da ortaya**

çıkarmaktadır. Okula gelmeyen öğrenci resmi belgelerle neden okula gelmediğini açıklamak zorundadır. Konuyla ilgili K9'un ifadeleri şu şekildedir: *Devamsızlık yaptıkları zaman genelde özür bildiren bir belge getirmiyorlar bu da önemli bir sorun oluyor.* Bu sorunların yanında sağlık sorunları, izin ve rapor işlemleri ve okula devam ile ilgili sorun yaşanmadığını belirten okul yöneticileri de vardır (f=7).

Okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrenciler ile ilgili sağlık sorunları, izin ve rapor işlemleri ve okula devam konusunda yaşadıkları sorunlara çözüm olarak neler yaptıkları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Sağlık Sorunları, İzin ve Rapor İşlemleri ve Okula Devam Konusunda Yaşanan Sorunlara Üretilen Çözümler

Kodlar	Katılımcılar	n
Aile İle Görüşme	K6, K7, K8	3
Devamsızlık Mektubu	K9	1
Öğrenciyi Uyarma	K7	1

Tablo 11 incelendiğinde okul yöneticilerinin yaban uyruklu öğrencilerin sağlık sorunları, izin ve rapor işlemleri ve okula devam konusunda yaşadıkları sorunların çözümü için; aile ile görüşme (n=3), öğrenciyi uyarma (n=1) ve devamsızlık mektubu (n=1) gibi çözümler ürettiği görülmektedir. Bu konuyla ilgili ortaya çıkan sorunlara yönelik çözümlere bakıldığında en sık kullanılan çözümün aile ile görüşme olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise şu şekilde açıklanabilir. Öğrencilerin sağlık sorunları, izin ve rapor işlemleri ve okula devam konuları genellikle ailelerin bilgileri dahilinde ya da ailelerin ihmalleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin devam durumunu ailelerin bilmemesi çok nadir bir durumdur. Bu yüzde okul yöneticilerinin bu sorunla ilgili çözüm üretirken doğal olarak aileleri sürece dahil etmişlerdir. Konuyla ilgili K6'nın ifadeleri şu şekildedir: *Aileyle iletişime geçerek okula getirmeye çalışıyoruz. Gelmediği takdirde yasal yollarla okula getirileceğini aileye anlatıyoruz.* K6'nın ifadelerinde okula devam etmeyen öğrencilerin velileri ile görüşülmesinin bir diğer sebebi de açıklanmıştır. Türkiye'de zorunlu eğitimin 12 yıl olması sebebi ile her öğrencinin 12 yıl eğitim hayatına devam etmesi gerekmektedir. Aksi durumda kanunlara aykırı bir durum ortaya çıkacak ve ilgili kurumlar okula devam etmeyen öğrencinin neden devam etmediği konusunda araştırma yapıp böyle bir ihmal varsa gerekli cezai yaptırımları uygulayacaklardır. Veli ile görüşmenin bir sebebi de öğrenciyi okula gönderme zorunluluğunun yasal olarak veliye bildirilmesi olduğu söylenebilir. Bu konuyla ilgili okullarda gerçekleştirilen diğer bir uygulama ise devamsızlık mektubu uygulamasıdır. K9 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: *Devamsızlık mektubu yazıyoruz ve velinin yasal sorumluluklarını bildiriyoruz bu şekilde bilgilendirme yapıyoruz.* K9'un ifadelerinde görüldüğü gibi devamsızlık mektubu veliye

öğrencisini okula göndermesinin yasal bir zorunluluk olduğunu bildirme işlemidir. Özellikle okula devam sorununun çözümünde kullanılan etkili yollardan biridir. Okul yöneticilerinin çözüm olarak kullandığı diğer yöntem ise yabancı uyruklu öğrenciler ile birebir görüşme yapmaktır. Bu görüşmeler ile öğrencinin hatalı olduğu noktalar bildirilir ve hataların düzeltilmesi için gerekli zaman verilir. Sorunun devam etmesi durumunda aile ile görüşülür ve sorun bu şekilde çözümlenmeye çalışılır.

Okul Yöneticilerinin Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okula Uyumunun Sağlanması Konusunda Eğitim Alma Durumları ve Bu Eğitimlerin Okullardaki Sorunların Çözümüne Etkilerine İlişkin Görüşler

Katılımcılara, “Yabancı uyruklu öğrencilerin okula uyum sağlamları için bir eğitim aldınız mı?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcıların verdikleri cevapların tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Eğitim Yöneticilerinin Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okula Uyumunun Sağlanması ile İlgili Eğitim Alma Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek (f)	Kadın (f)	Toplam (f)
Yabancı Uyruklu Öğrencilerle İlgili Eğitim Alma	Eğitim Aldı	2	1	3
	Eğitim Almadı	5	2	7
Kapsayıcı Eğitim	Kapsayıcı Eğitim	1	1	2
	YUÖTESEE	1	0	1

* Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Eğitimi

Tablo 12 incelendiğinde okul yöneticilerinin yabancı uyruklu öğrencilerin okula uyumu konusunda 3 katılımcının eğitim aldığı 7 katılımcının ise eğitim almadığı görülmektedir. Eğitim alan okul yöneticilerinin ise 2’si Kapsayıcı Eğitim isimli bir hizmet içi eğitimi alırken 1 Yönetici de Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Eğitimi isimli bir hizmet içi eğitim programına katılmıştır.

Okullar farklılığın çok fazla olduğu yerlerdir ve farklılıklar yönetilmesi gereken bir konudur. Aksi durumda farklılıkların ortaya çıkaracağı çatışma ve sorunlar örgütün zayıflamasını ve amaçlarına ulaşamamasını sağlar. Bu sebeple yabancı uyruklu öğrencisi bulunan okul yöneticilerinin en azından farklılıkların yönetimi konusunda bir eğitim almaları okullarda daha verimli ve etkili bir yönetim tarzı sergilemelerine neden olacaktır. Alınan eğitimlerin okuldaki sorunları çözmesi konusu ile ilgili K1’in ifadeleri şu şekildedir: *Aldığım eğitim sorunları çözmeme çok yardımcı olmadı fakat bu öğrencilerin eğitim sistemine entegre etmemiz gerektiği inancı oluşturdu. Çünkü bu öğrencileri kazanamazsak ilerleyen zamanlarda çok daha büyük bir sorun olarak karşımıza çıkacağı farkındalığı kazandırdı.* Yukarıda bahsedildiği gibi bu konuda alınan eğitimin sorunlara bir çözüm üretmediği K1’in ifadelerinde görülmektedir. Ancak en azından bu tür eğitimlerin yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili bir farkındalık yaratması da olumlu bir durumdur. Konuyla ilgili K2’ise şunları ifade etmektedir:

İçeriğini çok hatırlamıyorum aslında ama tabi ki yaklaşımımızı değiştirdi farklılıklara karşı bakış açımızı geliştirdi, genel anlamda hizmet içi eğitimler çok faydalı olamadığı için hiç yoktan iyidir diye düşünüyorum. Muhakkak ki faydası olmuştur. K2'nin ifadelerinden de bu konuda alınan eğitimlerin faydalı olduğu ve sorunların çözümünde etkili olabileceği görülmektedir. Bu sebeple yabancı uyruklu öğrenci bulunan okulların yönetilmesi ile ilgili eğitimlerin sayısı artırılmalıdır.

Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Yaşanan Sorunların Yönetim ile İlgili Diğer Görevleri Etkileme Durumuna İlişkin Görüşler

Katılımcılara, “Yabancı uyruklu öğrencilerle yaşadığınız sorunlar yönetim ile ilgili görevlerinizi nasıl etkiliyor?” sorusu yöneltmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcıların verdikleri cevapların tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Yaşanan Sorunların Yönetim İle İlgili Diğer Görevleri Etkileme Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek (f)	Kadın (f)	Toplam (f)
Yönetim ile İlgili Görevlerin Etkilenme Durumu	İş Yükünün Artması	3	0	3
	İş İle İlgili Harcanan Zamanın Artması	3	1	4
	Diğer İşlerin Aksaması	2	1	3

Tablo 13 incelendiğinde yabancı uyruklu öğrencilerle yaşanan sorunların yönetim ile ilgili okul yöneticilerinin diğer görevleri etkileme durumuna ilişkin cevaplar incelenmiş ve iş yükünün artması (f=3) iş ile ilgili harcanan zamanın artması (f=3), diğer işlerin aksaması (f=3) gibi bazı sorunların ortaya çıktığı belirlenmiştir. Yabancı uyruklu öğrenciler ile yaşanan sorunlar ilk olarak okul yöneticilerinin iş yüklerinin artmalarına sebep olduğu görülmektedir. Okul yöneticilerinin birçok idari ve eğitim-öğretim faaliyetleri ile ilgili görev ve sorumlulukları vardır. Genelde bu görev sorumluluklar bile okul yöneticilerine fazlasıyla iş yükü yüklerken bir de yabancı uyruklu öğrencilerin sorunlarının eklenmesi okul yöneticilerinin bu yükü taşıyamamalarına ya da sorumluluklarını gerektirdiği gibi yerine getirememelerine neden olabilir. Konuyla ilgili K1'in ifadeleri şu şekildedir: *Bir okul yöneticisi olarak işlerimize ek olarak bir de yabancı uyruklu öğrencilerin işleri yapıyoruz. Bazen neyi nasıl yapacağımızı bilmiyoruz. Böyle olunca da iş yükümüz artıyor. Öğrencilerin disiplin soruları oldukça bizim de stresimiz artıyor. Yani yönetim ile ilgili işlerimizi zorlaştırdığını söyleyebilirim.* K1'inde ifade ettiği gibi yabancı uyruklu öğrencilerin sorunları ortaya ek bir iş yükü çıkarmaktadır. Bu konuyla ilgili çözüm olarak okullara yabancı uyruklu öğrencilerden sorumlu bir yönetici ataması yapılabilir. Böyle olması hem yabancı uyruklu öğrencilerin sorunlarının daha iyi çözülebilmesi hem de diğer öğrencilerin ve

okulla ilgili iş ve işlemlerin aksamamasını sağlayacaktır. Benzer şekilde yabancı uyruklu öğrencilerin ortaya çıkardığı sorunlar okul yöneticilerinin çok fazla zamanlarını almaktadır. Önceki başlıklarda da değinildiği gibi bu durumun ortaya çıkmasında en önemli etken dil problemidir. Çünkü bir sorunun çözmek için öncelikle sorunun doğru anlaşılması gerekmektedir. Ancak yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili yaşanan sorunların anlaşılması bile uzun sürebilmektedir. Bu durumlar ilgili K3'ün ifadeleri şu şekildedir: Bizim okuldaki Yabancı uyruklu öğrenci sayısı az olduğu için çok sorun yaşamadık ancak özellikle dil konusunda eksiklikler zaman kaybına neden oluyor. Yabancı uyruklu öğrencilerle yaşanan sorunların iş yükünü ve zaman kaybını arttırması doğrudan okul yöneticilerinin diğer işlerini etkilemektedir. Birçok okul yöneticisi yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı diğer işlerini aksatmaktadır. Konuyla ilgili K4'ün ifadeleri şu şekildedir: Bazı günler neredeyse tüm gün yabancı uyruklu bir öğrencinin işi ile uğraştığımız ve diğer işlerimizi aksattığımız oluyor. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında yabancı uyruklu öğrencilerle yaşanan sorunları okul yöneticilerini olumsuz etkilediği görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu çok kültürlü okullarda görev yapan okul yöneticilerinin karşılaştıkları sorunlar kapsamlı biçimde incelenmiştir. Araştırmaya katılan yöneticiler, temel sorun alanlarını; okul-aile iş birliği, kayıt ve nakil işlemleri, akademik başarı eksiklikleri, disiplin kurallarına uyum, sağlık ve devamsızlık sorunları ile idari yük artışı olarak belirtmişlerdir. Bu bulgular, daha önce yapılan çalışmalarla da büyük ölçüde örtüşmektedir (Erarslan, 2024, 2014; Türk, 2016).

Özellikle dil problemi, bu sorun alanlarının neredeyse tamamında belirleyici unsur olarak öne çıkmıştır. Velilerin Türkçeyi bilmemesi, iletişim eksikliğine ve okul-aile iş birliğinin zayıflamasına neden olmakta, bu durum yöneticiler tarafından veli ilgisizliği olarak algılanabilmektedir (Aytaç, 2021; Bahadır & Uçku, 2016; Emin, 2016; Tunç, 2015). Kayıt ve nakil süreçlerinde ise E-Okul sisteminde yaşanan teknik problemler ve oturum izni bulunmayan öğrencilerin sistemsal entegrasyon sorunları, kayıt işlemlerini önemli ölçüde zorlaştırmaktadır (Levent & Çayak, 2017; Türk, 2016).

Disiplin sorunları ve devamsızlık gibi davranışsal problemler, sosyoekonomik zorluklar ve psikososyal travmalarla ilişkilidir (Sarıttaş vd., 2016). Yönetici ifadeleri, çoğu zaman çözüm üretmekte zorlandıklarını ve destek mekanizmalarının yetersiz kaldığını göstermektedir. Bunun yanında yöneticilerin büyük bir çoğunluğunun bu alanda herhangi bir eğitim almamış olması, yönetsel etkinliği azaltmaktadır (Aykırı, 2017; Bulut vd., 2018; Er & Bayındır, 2015).

Araştırmanın bulguları, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimiyle ilgili olarak okul yöneticilerinin çok yönlü ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymuştur. Bu durum, mevcut literatürle güçlü biçimde örtüşmektedir (Erarslan, 2024; Türk, 2016). Özellikle dil bariyeri, okul-aile ilişkileri ve pedagojik etkinliklerin sağlıklı şekilde yürütülmesini engelleyen temel bir unsur olarak belirlenmiştir (Aytaç, 2021). Araştırmalarda Suriyeli velilerin sadece %8'lik bir kısmının Türkçe konuşabildiği tespit edilmiş, bu da veli toplantılarına katılımı ve okul etkileşimini ciddi şekilde düşürmüştür. Bu durum, uluslararası bağlamda da göçmen öğrencilerin eğitimindeki temel engellerden biri olarak görülmektedir (Aytaç, 2021; Christensen & Stanat, 2007; OECD, 2018).

Kayıt ve nakil işlemleriyle ilgili sorunların temelinde sistemsizlikler ve göçmen statüsüne dair belirsizlikler yer almaktadır. Levent ve Çayak (2017), bu sorunların kayıt sisteminin yetersizliğinden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu durum, Crul ve Schneider (2010) tarafından da Avrupa bağlamında vurgulanmış ve göçmen öğrencilerin bürokratik sistemlere entegrasyonunda ciddi sıkıntılar yaşandığı ifade edilmiştir.

Akademik başarıya dair sorunlarda da benzer şekilde dil engeli öne çıkmaktadır. Okuma-yazma ve anlama becerilerindeki eksikliklerin, öğrencilerin eğitim başarısını doğrudan etkilediği gözlenmiştir (Tunç, 2015; Emin, 2016; Demirci, 2015). Özellikle savaş gibi olağanüstü koşullardan gelen öğrencilerin eğitimden mahrum kalması, sınıf seviyelerine uygun yeterlilik geliştirememelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda, eğitim sisteminin bu öğrenciler için farklılaştırılmış destekler sunması gereklidir (UNESCO, 2019).

Disiplin sorunlarının başında gelen şiddet ve gruplaşma eğilimleri, göçün getirdiği travmalar ve sosyal izolasyon ile ilişkilidir. Sarıtaş vd. (2016), yabancı uyruklu öğrencilerin saldırgan davranışlar gösterdiğini ve bu durumun sınıf içi düzeni bozduğunu belirtmiştir. Bu sorunların çözümünde okulun rehberlik servisi, aile ile iş birliği ve kaynaştırma etkinlikleri önemli rol oynamaktadır.

Devamsızlık sorununun temelinde ise iki önemli faktör yer almaktadır: İlki, öğrencilerin okulda öğrenme sağlayamaması nedeniyle oluşan motivasyon kaybı; ikincisi ise ailelerin ekonomik kaygıdır. Dryden-Peterson (2016), bu tür sosyoekonomik durumların göçmen çocukların eğitim sürecini olumsuz etkilediğini uluslararası örneklerle desteklemektedir.

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu ise, yöneticilerin bu öğrencilere yönelik yeterli eğitim almamış olmalarıdır. Bu durum, kültürel farklılıkların yönetimini güçleştirmekte ve okulların çok kültürlü ortama adaptasyonunu zorlaştırmaktadır (Talbot, 2013). Farklılıklara dayalı eğitim ortamlarının etkili biçimde yönetilebilmesi

için okul liderlerinin bu konuda özel donanıma sahip olmaları gereklidir. Araştırma sonunda karar verici ve uygulayıcılara şu öneriler sunulabilir;

Dil Eğitimi Desteği Sağlanmalıdır: Dil problemi, akademik başarıdan sosyal uyuma kadar birçok alanda belirleyici bir etkidir. Bu nedenle yabancı uyruklu öğrenci ve velilere yönelik olarak ücretsiz ve sürdürülebilir Türkçe kursları okul ve halk eğitim merkezlerinde yaygınlaştırılmalıdır (Aytaç, 2021; Demirci, 2015; OECD, 2020).

E-Okul Sistemi Entegrasyonu Geliştirilmelidir: E-Okul sistemine kayıt işlemlerinde yaşanan problemler çözülmeli, sistem daha esnek hale getirilmeli ve okul yöneticilerine yabancı uyruklu öğrencilerin kaydı için özel yetkiler tanınmalıdır (Levent & Çayak, 2017; Türk, 2016).

Akademik Destek ve Farklılaştırılmış Ölçme Araçları Geliştirilmelidir: Yabancı öğrencilerin başarıları geleneksel yöntemlerle yeterince değerlendirilememektedir. Bu nedenle dil düzeylerine uygun alternatif ölçme araçları geliştirilmeli ve ek destekleyici eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır (Christensen & Stanat, 2007; Tunç, 2015).

Disiplin Sorunları İçin Rehberlik ve Sosyal Uyum Programları Yaygınlaştırılmalıdır: Yabancı öğrencilerin davranış sorunları için öğretmen ve yöneticilerin duyarlılığı artırılmalı, kaynaştırma etkinlikleri ve sosyal uyum programları okul genelinde uygulanmalıdır (Sarıtaş vd., 2016; UNESCO, 2019).

Yöneticilere ve Öğretmenlere Hizmet İçi Eğitim Zorunlu Hale Getirilmelidir: Çok kültürlü okul yönetimi farklı bilgi ve beceriler gerektirir. Bu nedenle yabancı uyruklu öğrencilere sahip okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlere çok kültürlü eğitim, kriz yönetimi ve psikososyal destek konularında hizmet içi eğitimler zorunlu tutulmalıdır (Aykırı, 2017; Er & Bayındır, 2015; Talbot, 2013).

Yönetimsel Yükün Azaltılması İçin Teşvik Mekanizmaları Oluşturulmalıdır: Yabancı uyruklu öğrencilerin işlemleriyle ilgili artan idari yük, yöneticiler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu nedenle bu okullarda görev yapan yöneticilere ek ücret veya ödül mekanizmalarıyla motivasyon sağlanmalıdır.

Araştırma Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik kurul kararının tarihi: 02.07.2025

Etik kurul belgesinin sayı numarası: E-87841438-302.08.01-680883

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmanın veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yorumlanması aşamasında herhangi bir çıkar çatışması yaşanmadığını yazarlar taahhüt etmiştir.

Kaynakça

- Aykırı, K. (2017). Sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim durumlarına ilişkin görüşleri. *Turkish Journal of Primary Education*, 2(1), 44- 56.
- Aytaç, T. (2021). Türkiye’de ki Suriyeli çocukların eğitim sorunlarına bir bakış: bir meta-analiz çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 173-193. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.930387>
- Bahadır, H. & Uçku, R. (2016). İzmir’in bir mahallesinde yaşayan 6-17 yaş arasındaki Suriyeli çocukların çalışma durumları ve çalışma durumlarını etkileyen etmenler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 117-124.
- Bergut, M. & Atmaca, T. (2024). Göçmen öğrencilerin yoğun olduğu okullarda okul ve sınıf yönetiminde karşılaşılan durumlar. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(1), 121-147. <https://doi.org/10.24315/tred.1332347>
- Bulut, S., Soysal, Ö. K., & Gülççek, D. (2018). Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğretmeni olmak: Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(2), 1210-1238.
- Buz, S. (2002). *Türkiye'deki sığınmacıların üçüncü bir ülkeye gidiş için bekleme sürecinde karşılaştıkları sorunlar*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Christensen, G. & Stanat, P. (2007). *Language policies and practices for helping immigrants and second-generation students succeed*. Washington, DC: Migration Policy Institute. <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/ChristensenEducation091907.pdf> adresinden 03.07.2025 tarihinde alınmıştır.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.(Eds.). Siyasal Kitapevi.
- Creswell, J. W. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions* (4nd Ed.) Sage Publications.
- Crul, M. & Schneider, J. (2010). Comparative integration context theory. *Ethnic and Racial Studies*, 33(7), 1249-1268. <https://doi.org/10.1080/01419871003624068>
- Demirci, A. (2015a). *Göçmen çocukların eğitimi ve Türkçe öğretimi*. MEB Yayınları.
- Demirci, M. (2015b). B1 seviyesinde Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin sesli okuma becerisiyle ilgili tespitler. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 333-358.
- Dryden-Peterson, S. (2016). Refugee education: The crossroads of globalization. *Educational Researcher*, 45(9), 473-482. <https://doi.org/10.3102/0013189X16683398>

- Emin, M. N. (2019). *Geleceğin inşası Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi*. SETA kitapları.
- Er, A. R. & Bayındır, N. (2015). İlkokula giden mülteci çocuklara yönelik sınıf öğretmenlerinin pedagojik yaklaşımları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 175-185. <https://doi.org/10.20860/ijoses.08223>
- Erarslan, F. (2024). Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumun güvenlik algisi: Tokat örneği. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 264-278. <https://doi.org/10.48145/gopsbad.1558176>
- Haq, Z. U., Rasheed, R., Rashid, A. & Akhter, S. (2023). Criteria for assessing and ensuring the trustworthiness in qualitative research. *International Journal of Business Reflections*, 4(2). <https://doi.org/10.56249/ijbr.03.01.44>
- Karaman, D. (2024). Yöneticilerine göre Anadolu İmam Hatip Liselerindeki program çeşitliliği ve proje okul uygulamasının değerlendirilmesi. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (11), 11-37. <https://doi.org/10.53112/tudear.869069>
- Levent, F. & Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(27), 21-46.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications.
- MEB. (2021). *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Proje Okulları Yönergesi*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. & Saldaña, J. (2014). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook* (3rd ed.). Sage Publications.
- OECD. (2018). *The resilience of students with an immigrant background*. OECD Publishing.
- OECD. (2020). *Immigrant students at school: Easing the journey towards integration*. OECD Publishing.
- Öz, N. (2022). Suriyeli göçmen ailelerin çocukları için çoğunlukla imam hatip liseleri ve imam hatip ortaokullarını tercih etme sebepleri. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 563-585. <https://doi.org/10.46353/k7auifd.1160358>
- Özcan, A. S. (2018). Çok kültürlülük bağlamında Türkiye'nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 17-29.
- Özgan, H. & Aydın, Z. (2010). Okul-aile işbirliğine ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşleri. 9. *Ulusal sınıf öğretmenliği eğitimi sempozyumu*, 802(811), 20.
- Paksoy, S. & Karadeniz, M. (2016). Kilis' te çalışan Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik yapısı üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 785-798. <https://doi.org/10.17755/esosder.81867>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Sage Publications.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Ek1), 208-229.
- Şayak H. (2023). *Sınıflarında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenlerin deneyimleri: Fenomenolojik bir araştırma*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi.
- Şen, S. & Yıldırım, İ. (2019). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Talbot, C. (2013). Education in conflict emergencies in light of the post-2015. *MDGs and EFA Agendas*. Norrag.
- Talbot, C. (2013). *Education in emergencies in fragile contexts*. INEE Working Paper.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Türk Dil Kurumu (2025). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59f0e41bac10e9.05486702 adresinden 01.06.2025 tarihinde alınmıştır.
- Türk, G. D. (2016). Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, (25), 145-157. <https://doi.org/10.17829/midr.20162520723>
- UNESCO. (2019). *Global education monitoring report 2019: Migration, displacement and education – Building bridges, not walls*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265996>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı).Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.

Extended Abstract

Introduction

Migration has been one of the most influential phenomena shaping human societies throughout history. People have been forced to move due to natural disasters, wars, epidemics, and political instabilities, carrying along their knowledge, skills, and cultural values. In recent decades, Turkey has become one of the primary host countries for migration, particularly due to the mass influx of refugees resulting from the Syrian civil war. This large-scale displacement has profoundly influenced the country's education system by creating a growing need for inclusive policies, language support programs, and the adaptation of curricula to meet the diverse needs of refugee students. The presence of foreign students in Turkish schools, especially in cities such as Gaziantep where concentrations of immigrant populations is high, has created both opportunities for cultural exchange and challenges in adaptation.

Imam Hatip schools, due to their religious and cultural orientation, are often perceived to provide a familiar and inclusive educational environment for immigrant students. These schools are considered to facilitate not only academic integration but also cultural and psychological adaptation. However, the influx of foreign students has also introduced administrative, pedagogical, and psychosocial challenges that require systematic examination. This study explores these challenges through the perspectives of school administrators who directly experience and manage these processes.

Purpose

The primary aim of this research is to identify, categorize, and analyze the educational challenges encountered in schools in Gaziantep with foreign students. The study specifically focuses on the perspectives and lived experiences of administrators in Imam Hatip schools.

Key objectives include:

1. To identify the main challenges administrators face in educating foreign students.
2. To analyze the impact of language, cultural, and administrative factors on instruction, communication, and school management processes.
3. To provide evidence-based suggestions for policy-makers and practitioners in order to improve the quality of education and the academic and social integration of foreign students.

Method

A phenomenological research design was adopted, as this qualitative approach aims to explore participants' lived experiences in depth. The study involved ten school principals and vice principals working in Imam Hatip schools that enroll foreign students in Gaziantep. The group was selected through convenience sampling, primarily due to the accessibility of participants and the feasibility of reaching school administrators who directly work with foreign students. This approach was considered appropriate for exploratory qualitative research, where in-depth understanding rather than generalizability is prioritized. Nevertheless, it should be noted that convenience sampling may limit the representativeness of the findings and thus restrict the extent to which results can be generalized to other contexts.

Semi-structured interview forms were developed based on a comprehensive review of national and international literature on migration, multicultural education, and school management. The interview form contained seven open-ended questions addressing educational, administrative, cultural, and behavioral dimensions of the issue. Pilot interviews were conducted with two administrators, and the questions were revised in line with feedback from field experts to enhance clarity and content validity.

Interviews were conducted individually, allowing participants to reflect deeply on their personal and professional experiences. To ensure comparability across participants, a semi-structured interview protocol with identical core questions was used, while allowing flexibility for follow-up probes based on participants' responses. This approach enabled the researcher to obtain rich, descriptive data within a consistent framework.

The collected data were analyzed through thematic analysis. After transcription, the responses were systematically coded and organized into themes such as academic performance, language and communication, family-school relations, attendance, and administrative processes. The frequency and co-occurrence of codes were examined to identify the most prominent and interrelated issues emerging from the data.

Findings

Administrators reported that limited Turkish language proficiency among foreign students represents one of the most critical challenges encountered in daily school operations. Students with insufficient literacy skills – defined in this context as inadequate ability to read, write, and comprehend Turkish texts – struggle to follow classroom instruction and complete academic tasks effectively. Communication barriers also extend to parents, restricting their engagement in school-family

collaboration and thereby weakening overall school–community relations.

Students who previously acquired literacy in non-Latin alphabets or different linguistic systems experience additional difficulties in adapting to the Turkish alphabet. Consequently, they exhibit delays in reading and writing development, which hinder comprehension and contribute to lower levels of academic achievement. Many administrators noted that these students have difficulty meeting national curriculum standards due to ongoing language-related barriers.

Participants indicated that the *e-School* system poses major obstacles during the enrollment and transfer of foreign students. Technical incompatibilities, incomplete documentation, and the absence of clear procedural guidelines were identified as factors that increase the administrative workload for school leaders.

Some administrators observed behavioral difficulties, including tendencies toward conflict or noncompliance during disciplinary procedures. It was suggested that differences in cultural norms and social expectations may contribute to misunderstandings or tension between local and foreign students.

Absenteeism emerged as a recurring concern, frequently associated not with health problems but with economic pressures, as some students reportedly work to support their families. Administrators also mentioned issues such as late arrivals and missing health or leave documentation, which complicate attendance monitoring and record-keeping processes.

The findings indicate that administrators in Imam Hatip schools face multifaceted and interrelated challenges in managing the education of foreign students. These challenges stem from both systemic factors (e.g., administrative procedures, policy gaps) and contextual factors (e.g., linguistic, cultural, and socio-economic differences). The study concludes that without targeted policies and practical interventions, these issues are likely to continue impeding both student outcomes and the overall efficiency of school management. These findings highlight the interconnected nature of administrative, linguistic, and socio-economic factors influencing the schooling of foreign students.

Discussion and Suggestions

The research highlights the need for a comprehensive and multi-layered policy approach:

- **Language Support Programs:** Establish intensive Turkish language courses and provide additional resources for literacy development, particularly for students with different alphabet backgrounds.
- **Parental Engagement:** Develop bilingual communication channels and organize training sessions for foreign parents to strengthen school–family

cooperation.

- **Administrative Reforms:** Enhance the e-School system by developing dedicated modules and clear procedural guidelines for the enrollment, transfer, and academic follow-up of foreign students.
- **Behavioral and Psychosocial Support:** Introduce guidance and counseling programs to address behavioral issues, foster social harmony, and reduce conflict among students.
- **Policy and Training:** Offer professional development programs for school administrators and teachers focusing on cultural awareness, communication across language barriers, and inclusive classroom management strategies for multicultural settings.
- **Attendance Monitoring and Support:** Develop targeted social support programs and school-family cooperation initiatives to reduce absenteeism by addressing the socio-economic pressures that lead students to early employment.

By addressing these areas, the integration of foreign students into the Turkish education system can be improved, ensuring both educational equity and social cohesion. Given their cultural and religious orientation, Imam Hatip schools are well-positioned to act as mediating institutions that promote intercultural dialogue and sustainable inclusion in diverse educational environments.